

III

Năm sau, cha tôi, từ lâu đã là cố vấn hội đồng quản hạt, được bầu làm thượng nghị sĩ quận Haute-Vienne. Đời sống của gia đình tôi cũng thay đổi. Tôi tiếp tục học nốt năm triết lý tại một trường trung học ở Paris. Gandumas bây giờ chỉ còn là nơi dùng để nghỉ hè. Cha mẹ tôi dự định cho tôi học lấy bằng cử nhân Luật rồi đi quân dịch, sau đó mới bắt đầu làm việc.

Những dịp nghỉ hè tôi gặp lại bà Aubry ở Gandumas khi bà theo gia đình người họ hàng tôi về chơi tại đó; dường như chính bà Aubry đã yêu cầu được tới thăm Gandumas. Tôi mời bà đi xem vườn và lấy làm thích thú đưa bà tới một căn nhà nhỏ thuở xưa được tôi đặt tên là viễn vọng đài, nơi đó, hồi còn yêu bà, có nhiều chủ nhật, tôi ngồi suốt cả một ngày dài để vu vơ mơ mộng. Bà Aubry khen ngợi khu thung lũng sâu toàn những cánh rừng, ở tận cùng, thấp thoáng thấy những chân tường đá có bọt nước bao quanh và những ngọn khói nhẹ từ xưởng thợ bốc lên. Khi bà Aubry đứng lên để cúi xuống nhìn kỹ đám công nhân đang làm việc ở dưới xa kia, tôi đặt tay lên vai bà. Bà mỉm cười. Tôi toan ôm hôn thì bà nhẹ nhàng đẩy tôi ra nhưng không tỏ vẻ cự tuyệt hẳn. Tôi nói rằng tháng Mười tôi sẽ trở lại Paris, sẽ có một căn phòng riêng tại khu tả ngạn, tôi hẹn gặp bà nơi đó. Bà đáp, tiếng nói nhỏ: "Không chắc lắm, vì cũng không phải dễ dàng."

Trong cuốn nhật ký của tôi vào mùa đông 1906--1907 thấy có ghi nhiều vụ hẹn hò với D.

Denise Aubry đã làm cho tôi thất vọng. Nhưng đó là lỗi tại tôi. Bà ta rất dễ thương, nhưng chẳng hiểu tại sao tôi lại muốn tìm thấy ở bà vừa một tình nhân và cũng là một người bạn học. Bà Aubry lên Paris để gặp tôi, để thử áo, mua sắm mũ. Tôi thấy khinh rẻ bà quá. Tôi sống như trong sách vở và không thể hiểu tại sao người ta có thể khác tôi được.

Bà Aubry hỏi mượn tôi các tác phẩm của Gide, Barrès, Claudel, những tác giả mà tôi thường đề cập đến với bà. Những lời mà sau khi đọc sách, rồi thuật lại với tôi, khiến cho tôi thấy như bị thương tổn.

Bà Aubry có một thân hình đẹp; cứ mỗi lần bà ta trở về Limoges là tôi lại cảm thấy thèm muốn. Nhưng khi gần bà ta độ hai giờ đồng hồ thì tôi chỉ muốn chết, muốn biến mất hay đi tìm một người bạn trai để tranh luận với nhau.

Tôi có hai người bạn thân là André Halff, một thanh niên Do Thái rất thông minh, pha đôi chút hoài nghi, tôi quen anh ta tại trường Luật; và Bertrand de Jussac, một người bạn đến từ Limoges, bây giờ theo học trường võ bị tại Saint-Cyr, những ngày chủ nhật anh hay ghé nhà tôi ở Paris. Mỗi khi ở gần Halff hay Bertrand, tôi thấy như được đắm mình vào một khối chân thành sâu sắc.

Trên bề mặt là thứ Philippe do cha mẹ tôi sinh ra, chàng trai đơn sơ được cấu tạo nên bởi một số công thức của gia đình Marcenat kèm theo đôi chút chống đối, rồi tới thứ Philippe của Denise Aubry lắm lúc rất đa tình và đam mê nhục dục, nhưng cũng rất tàn nhẫn mỗi khi cơn thèm muốn qua đi. Lại tới thứ Philippe của Bertrand, can đảm, giàu tình cảm, và thứ Philippe của Halff, đứng đắn, vô tình.

Tôi cũng biết rõ ở tận sâu nữa trong con người mình vẫn còn một thứ Philippe khác, thật hơn hết so những thứ Philippe kia, và duy nhất có thể làm cho tôi sung sướng nếu tôi biết hòa hợp với khía cạnh đó của con người mình. Những tôi chưa thể tìm hiểu về nó.

Không biết tôi có đã nói cho Isabelle nghe về căn phòng tôi muốn trong một biệt thự nhỏ tại phố Varenne, được trang hoàng theo ý thích khắc khổ của tôi hồi đó? Mặt tường trông trơn chỉ treo hai khuôn mặt đúc, một của Pascal và một của Beethoven. Đây là hai nhân chứng kỳ lạ cho những chuyện nhảm nhí của tôi. Chiếc divan dùng làm giường ngủ có trải tấm vải thô màu xám. Trên mặt lò sưởi đặt một cuốn Spinoza, một cuốn Montaigne, và vài cuốn sách về khoa học. Tôi không hiểu điều đó phát xuất từ ý muốn khiến cho thiên hạ phải ngạc nhiên, hay là do sự chân thành thích suy tưởng? Dường như có sự hòa trộn của cả hai trong đó. Tôi chăm học, nhưng tàn nhẫn, vô tình.

Denise thường bảo căn phòng tôi làm cho bà thấy sợ, nhưng vẫn thích. Trước tôi, bà Aubry đã có nhiều nhân tình; người nào bà ta cũng có thể sai khiến. Denise quyến luyến tôi lắm. Tôi ghi lại điểm này để Isabelle rõ chứ không một chút kiêu hãnh. Kinh nghiệm ở đời cho ta biết nếu yêu khiếm nhường thì dễ thành công. Đôi khi những người kém cỏi lại được yêu, còn người bảnh trai thì thất bại.

Tôi đã nói với Isabelle rằng Denise tha thiết với tôi hơn là tôi tha thiết với bà, tôi cũng sẽ chân thật kể cho Isabelle nghe về những giai đoạn quan trọng hơn trong đời mình mà hoàn cảnh ngược lại hẳn.

Thời gian tôi đang đề cập là khoảng từ 20 đến 23 tuổi, tôi được yêu nhưng tôi không yêu bao nhiêu. Thật tình, tôi chẳng có một ý niệm gì về ái tình. Bảo rằng người ta có thể đau khổ vì tình, tôi thấy đó chỉ là một thứ lãng mạn không thể chịu nổi.

Tôi nghiệp Denise, tôi vẫn nhớ những lúc bà ta nằm trên divan, đầu ngả về phía tôi, vẻ như đang khắc khoải dò hỏi xem đằng sau vầng trán hoàn toàn khép kín của tôi có những ý nghĩ nào đối với bà ta.

Tôi nói với Denise:

"Ái tình ư? Ái tình là cái quái gì?"

"Anh chưa biết ái tình là thế nào à? Rồi sẽ biết... Cả anh nữa, thế nào rồi cũng vướng"

Nghe Denise nói, tôi nhớ mãi chữ "vướng", thấy nó tục tằn quá. Tôi không thích lối dùng chữ của Denise. Tôi rất bực theo chuyện tại sao Denise không có những lời như Juliette, hay như Clelia Conti đã thốt. Đứng trước tâm hồn của Denise, tôi có những cử chỉ bực bội, y như khi đứng trước một chiếc áo may hồng. Tôi hét tiến, lại lui, để tìm một thể quân bình không thể có.

Về sau tôi biết rằng ở Limoges hồi đó, Denise Aubry nổi tiếng thông minh, và những cố gắng sửa đổi của tôi đã giúp bà ta chinh phục được một người đàn ông khó tính nhất tình.

Khí chất của đàn bà được tạo thành bằng những lảng cặn do các người đàn ông được họ yêu lần lượt đem tới bồi đắp. Cũng như những ham thích của đàn ông là vang bóng của những hình ảnh mờ ảo chòng chát theo những đau khổ ghê gớm tạo ra từ những đàn bà đi qua đời, lần lượt người này làm khởi điểm cho một mối tình với người khác và rồi làm khổ họ.

M là Mary Graham, một cô gái người Anh bé nhỏ, có hai con mắt chứa đầy một màn sương bí ẩn mà tôi gặp tại nhà Dì Cora.

Tôi cần phải nói với Isabelle về bà dì này vì bà ta giữ một vai trò thật thường trong câu chuyện của tôi nhưng không phải là không quan trọng. Đó là em gái mẹ tôi. Bà kết hôn với một ông chủ ngân hàng. Nam tước Choin, con người luôn luôn tỏ ra kiêu căng, tôi chẳng hiểu tại sao, vì đã chiêu đãi được rất nhiều bộ trưởng, sứ thần và tướng lãnh.

Đầu tiên, Dì là người gây ra chuyện khi bắt nhân tình với một chính khách khá nổi tiếng. Sở dĩ xứng đáng có được thắng lợi là vì Dì

biết khai thác sự thành công bằng phương pháp kiên nhẫn lạ lùng. Chiều nào sau sáu giờ Dì cũng đều có mặt tại đại lộ Marceau, và thứ Ba nào Dì cũng mở ra một dạ tiệc gồm hai mươi bốn người ăn.

Trong gia đình tôi ở Limousin, những buổi tiệc tại nhà Dì Cora là một trong số đề tài họa hoằn mới được đưa ra giễu cợt. Cha tôi cho rằng Dì Cora không lúc nào ngồi nghỉ và tôi cũng đồng ý với ông điều ấy. Vào mùa hè những dạ tiệc được dời tới căn nhà nghỉ mát tại Trouville. Mẹ tôi kể lại, hồi hay tin Dượng Choin sắp mất (vì bệnh ung thư bao tử), mẹ tôi lên Paris để trông nom, đỡ đàn giùm Dì. Lúc tới nhà Dì Cora vào chiều thứ Ba, mẹ tôi thấy Dì đang sắp đặt bàn tiệc. Mẹ tôi hỏi:

"Adrien sao rồi?"

Dì đáp:

"Chồng em khá lắm, nếu kể bệnh trạng như thế thì khá lắm. Có điều tối nay anh ấy không ra dự tiệc được."

Bảy giờ sáng hôm sau, một người từ nhà Dì Cora điện thoại cho mẹ tôi: "Bà Nam tước lấy làm thương tiếc báo tin để bà Marcenat hay là ông Nam tước đã đột ngột qua đời vào tối hôm qua."

Khi mới đến Paris, tôi không mong gặp Dì Cora; tôi vẫn được cha tôi dạy rằng hãy nên ghê sợ những nơi hội hè đông đảo. Tới lúc gặp Dì, tôi lại thấy Dì không đến nỗi khó thương.

Đó là một phụ nữ tâm tánh tốt, ưa giúp đỡ mọi người; nhờ quen biết nhiều nhân vật đảm nhiệm những chức nghiệp cao mà Dì đâm ra có được một sự hiểu biết mơ hồ, nhưng chính xác, về mọi cơ cấu của xã hội. Với một thanh niên ở tỉnh lên Paris như tôi, tánh lại tò mò thì Dì đúng là một kho tàng những điều tôi muốn biết.

Dì thấy tôi thích nghe chuyện của mình nên rất mến tôi. Tối thứ Ba nào tôi cũng được mời tới dự tiệc tại đại lộ Marceau. Có lẽ vì biết cha mẹ tôi rất ghét cái khách thỉnh của Dì, nên kéo được tôi tới, Dì tỏ ra rất đặc ý.

Hẳn nhiên trong đám tay em của Dì có một số những thiếu phụ trẻ được dùng để làm mỗi câu khách. Tôi quyết tâm chinh phục nhiều người trong bọn. Tôi theo đuổi, nhưng không yêu họ, vì kiêu hãnh và cũng để chứng tỏ với chính tôi rằng có thể đạt được chiến thắng. Tôi còn nhớ lại sự bình thản của mình mỗi lúc vừa một phút sau khi một người trong bọn mỉm cười âu yếm rời khỏi phòng riêng của tôi, tôi đã

ngồi vào trong ghế bành, tay cầm cuốn sách và xua đuôi dễ dàng hình ảnh cô ta đi.

Isabelle dừng nghiêm khắc xét đoán tôi. Tôi tin rằng có nhiều người trẻ cũng như tôi, nếu không may mắn gặp được ngay một người yêu hay một phụ nữ thật đặc sắc thì thế nào rồi cũng đi tới chỗ kiêu căng ích kỷ như vậy. Họ đang mãi đi tìm một quy tắc sống. Do đó mà bởi linh tính, họ vẫn cho rằng sự đeo đuôi đàn bà chỉ là điều vô ích, mà nếu có phải làm vậy thì chỉ là miễn cưỡng mà thôi. Trong một thời gian sự ham muốn đem tới ít nhiều huyền tượng, rồi giữa hai tâm hồn trở nên gần như đối kháng, sự buồn chán sẽ nổi lên không thể tránh. Chẳng biết khi đó tôi có còn tưởng nhớ tới nàng Hélène ở Sparte nữa không? Tôi chỉ thấy thấp thoáng qua những khối lạnh lùng toan tính một tình cảm bị tràn ngập, giống như một thánh đường bị vùi chôn dưới lòng nước sâu vậy.

Thỉnh thoảng vào ngày chủ nhật đi nghe hòa nhạc, ngó thấy từ xa một bán diện tuyệt vời, tôi đã thấy xúc động kỳ lạ khi nhớ lại vị nữ hoàng tóc vàng hồi nhỏ và những gốc giẻ ở Gandumas. Những khi đó, suốt buổi hòa nhạc, tôi gửi tới khuôn mặt không quen kia những xúc cảm mãnh liệt do luồng sóng âm thanh gợi lên nơi tôi, và trong khoảnh khắc, tôi cho rằng nếu làm quen được với người phụ nữ đó, có lẽ tôi đã tìm thấy con người hoàn toàn, gần như thần thánh mà tôi hằng ao ước được sống chung. Rồi vị nữ hoàng mất ngôi xen lẫn vào giữa đám đông, còn tôi trở về đường Varenne gặp cô nhân tình mà tôi chẳng chút thương mến.

Đến bây giờ tôi vẫn không thể hiểu tại sao trong tôi hồi đó lại có ả núp hai con người trái ngược nhau đến thế. Hai con người sống trên hai bình diện khác biệt và không hề chạm trán nhau. Kẻ tình nhân tha thiết, thềm hy sinh, phải nhìn nhận rằng người mình thật sự yêu không có trong đời sống thực. Từ chối không thay thế hình ảnh mơ hồ hằng tôn thờ bằng những vai phụ quá thô kệch, kẻ tình nhân đó ẩn náu trong sách vở và chỉ yêu những bà de Morstsauf, de Rênal. Con người trâng tráo tới dự tiệc tại nhà di Cora, nếu thấy vừa mắt người đàn bà ngồi bên cạnh liền dám nói ra những câu chuyện sống sượng, cợt nhả.

Sau thời quân dịch, cha tôi đề nghị tôi về cùng trông coi xưởng giấy với ông. Văn phòng ông nay đã dời lên Paris, nơi đông khách hàng gồm các đại nhật báo và các nhà xuất bản lớn. Công việc làm ăn rất được tôi lưu tâm và cũng được tôi khuếch trương thêm nữa, trong đồng lúc vẫn tiếp tục theo đuôi việc học và sự đọc sách. Mùa đông,

mỗi tháng tôi về Gandumas một lần, còn mùa hè cha mẹ tôi lưu lại đó nên tôi về ở với họ vài ba tuần.

Trở về vùng Limousin, tôi sung sướng tìm lại được những cuộc dạo chơi một mình thuở nhỏ. Những lúc không bận dưới xưởng thợ thì tôi làm việc trong phòng riêng (vẫn để nguyên như trước), hoặc trong cái khán đài nhỏ của tôi ngó xuống thung lũng sông Loue. Cứ mỗi giờ tôi lại đứng lên, bách bộ tới tận cuối lối mòn có trồng những cây hạt giẻ, rồi quay ngược lại, những bước chân đều đều một nhịp điệu, trong khi vẫn chúí mắt vào những trang sách.

Tôi sung sướng dứt bỏ được các thiếu phụ trẻ ở Paris, những con người đã đan trên cuộc đời tôi một màng lưới nhẹ khó thể gỡ thoát bằng những cuộc hẹn hò, những lời than trách và những buổi chuyện vãn.

Mary Graham mà tôi đã đề cập với Isabelle là vợ một người tôi biết rất rõ; tôi thật khó chịu khi cứ phải bắt tay anh chồng kia.

Trái với hầu hết lũ bạn ai cũng đều có thể làm điều bắt tay ấy với cái vẻ hân hoan ngạo nghễ, còn truyền thống gia đình tôi thì lại rất nghiêm khắc đối với những việc như vậy.

Cha tôi được gia đình cưới vợ cho và sau đó ông trở nên yêu thương mẹ tôi như nhiều trường hợp người ta thường thấy. Ông rất sung sướng theo đường lối lặng lẽ, trang nghiêm của mình. Ông không hề biết một vụ phiêu lưu tình cảm nào, ít nhất là từ sau ngày có vợ; dù vậy tôi vẫn cảm thấy ông có một tâm hồn lãng mạn. Tôi mơ hồ nhận biết chính tôi, cũng như cha tôi, nếu may mắn gặp được một người vợ giống đôi chút với nàng Amazone ngày nhỏ thì tôi sẽ có thể sung sướng và trở thành một con người có tính thủy chung.

□